

**UDRUŽENJE SUDIJA/SUDACA
U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE**

PRAVO I PRAVDA
ČASOPIS ZA PRAVNU TEORIJU I PRAKSU

SARAJEVO, GODINA XXII, BROJ 1., 2024.

Ljiljana FILIPOVIĆ,
PSIHIČKI ODNOS UČINITELJA PREMA DJELU KOD KRIVIČNIH DJELA
KORUPCIJE I ORGANIZIRANOG KRIMINALA U PRAKSI VRHOVNOG SUDA
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE (15-32)

Dr.sci. Ljiljana Filipović, sudija Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine;

**PSIHIČKI ODNOS UČINITELJA PREMA DJELU
KOD KRIVIČNIH DJELA KORUPCIJE I ORGANIZIRANOG
KRIMINALA
U PRAKSI VRHOVNOG SUDA FEDERACIJE BOSNE I
HERCEGOVINE**

Sažetak: Rad se bavi određenim pitanjima u vezi sa psihičkim odnosom učinitelja prema djelu kod pojedinih krivičnih djela korupcije i krivičnog djela Organizirani kriminal. U radu je najprije data kratka analiza zakonskog uređenja osnovnih instituta krivičnog prava – krivično djelo i krivnja i ukazano da je, prema Krivičnom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine, psihički odnos učinitelja prema djelu element krivnje. Potom je dat osvrt na zakonom zahtijevani sadržaj psihičkog odnosa učinitelja prema djelu kod pojedinih oblika krivičnih djela korupcije i krivičnog djela Organizirani kriminal iz člana 342. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine, na način utvrđivanja sadržaja psihičkog odnosa učinitelja prema djelu te, u vezi sa traženim sadržajem psihičkog odnosa prema djelu, na zahtjeve u pogledu sadržaja činjeničnog opisa djela u optužnici i izreci presude te obrazloženja presude. U radu su izneseni stavovi o navedenim pitanjima iz odluka Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine.

Ključne riječi: krivično djelo, krivnja, psihički odnos prema djelu, zloupotreba položaja ili ovlaštenja, organizirani kriminal, činjenični opis djela, izreka presude, obrazloženje presude.

Summary: This paper examines certain issues related to the psychological relation of the perpetrator towards the criminal act in certain criminal offences of corruption and Organized crime. The paper primarily provides a brief analysis of the legal framework in relation to the basic institutes of criminal law – that of “criminal offense” and that of “guilt”, indicating that, according to the Criminal Code of the Federation of Bosnia and Herzegovina, the psychological relation of the perpetrator towards the criminal act is a constituting element of the guilt. The paper then provides for an account of the legally required content of the psychological relation of the perpetrator towards the criminal

Ljiljana FILIPOVIĆ,

PSIHIČKI ODNOS UČINITELJA PREMA DJELU KOD KRIVIČNIH DJELA
KORUPCIJE I ORGANIZIRANOG KRIMINALA U PRAKSI VRHOVNOG SUDA
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE (15-32)

act in certain forms of criminal offenses of corruption and the criminal offense of Organized crime as set forth in Article 342 of the Criminal Code of the Federation of Bosnia and Herzegovina and the ways to establish the psychological relation of the perpetrator to the criminal act, as well as the requirements for the content of the description of the criminal offense in the indictment and the operative part of the verdict and its reasoning. The paper presents positions taken within the decisions of the Supreme Court of FBiH on the afore-mentioned issues.

Key words: criminal offense, guilt, psychological relation towards the criminal act, abuse of office or official authority, organized crime, description of the criminal offense, operative part of the verdict, reasoning of the verdict

I. Uvodne napomene

U Općem dijelu Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine¹ (u daljem tekstu: KZ FBiH) osnovni krivičnopravni pojmovi – krivično djelo i krivnja - obrađeni su u posebnim glavama zakona (V - Glava peta Krivično djelo i VI – Glava šesta Krivnja). Na istovjetan način, postupljeno je i u Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine² i Krivičnom zakonu Brčko distrikta Bosne i Hercegovine³. Za razliku od ova tri zakona, u Krivičnom zakoniku Republike Srpske⁴ krivično djelo i krivična odgovornost obrađeni su u istoj glavi zakona – Glava III Krivično djelo i krivična odgovornost.

Razvrstavanje ovih pojmova u KZ FBiH u posebne sistemske jedinice izraz je stava zakonodavca o odnosu ova dva osnovna krivičnopravna instituta.

KZ FBiH krivično djelo definiira kao protivpravno djelo koje je zakonom propisano kao krivično djelo, čija su obilježja propisana zakonom i za koja je

¹Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16, 75/17 i 31/23).

² Krivični zakon Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BiH, broj 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15, 35/18, 46/21, 31/32 i 47/23).

³ Krivični zakon Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BD BiH, broj 19/20, 3/24 i 14/24).

⁴ Krivični zakonik Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 64/17, 104/18 – odluka Ustavnog suda Republike Srpske, 15/21, 89/21 i 73/23 i Službeni glasnik BiH, broj 9/24 – odluka Ustavnog suda BiH).

Ljiljana FILIPOVIĆ,

PSIHIČKI ODNOS UČINITELJA PREMA DJELU KOD KRIVIČNIH DJELA
KORUPCIJE I ORGANIZIRANOG KRIMINALA U PRAKSI VRHOVNOG SUDA
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE (15-32)

zakonom propisana krivičnopravna sankcija.⁵ Krivično djelo je definirano, dakle, isključivo formalno i objektivno. Materijalni i subjektivni elementi pojma krivičnog djela, koji se ističu u teoriji krivičnog prava, nisu sastavni dijelovi zakonskog određenja općeg pojma krivičnog djela. Određena subjektivna obilježja mogu biti elementi pojedinih krivičnih djela ali samo ako su sastavni dio njihovog zakonskog bića i u tom smislu predstavljaju obilježje propisano zakonom kao element općeg pojma krivičnog djela.

Slijedom navedenog, psihički odnos učinitelja prema djelu nije element općeg pojma krivičnog djela. On može biti element zakonskog bića određenog krivičnog djela kada je kao takav propisan zakonom. To je, na primjer, slučaj kod krivičnih djela kod kojih je postupanje u određenom cilju posebno zakonsko obilježje krivičnog djela.

KZ FBiH krivnju definira određenjem njenog sadržaja propisujući da krivnja postoji ako je učinitelj u vrijeme učinjenja krivičnog djela bio uračunljiv i pri tome postupao s umišljajem⁶ odnosno i iz nehata ako to zakon izričito predviđa⁷. Svijest o zabranjenosti djela nije element krivnje.

Odredivši, posredno, davanjem definicije neuračunljivosti, uračunljivost kao psihičko stanje koje učinitelja čini sposobnim shvatiti značaj svog djela i upravljati svojim postupcima⁸, KZ FBiH potom određuje umišljaj i nehat. Učinitelj postupa s umišljajem kada je svjestan svog djela i hoće njegovo učinjenje (direktni umišljaj)⁹ odnosno kada je svjestan da zbog njegovog činjenja ili nečinjenja može nastupiti zabranjena posljedica i pristaje na njeno nastupanje (eventualni umišljaj)¹⁰. Učinitelj pak postupa iz nehata kada je bio svjestan da zbog njegovog činjenja ili nečinjenja može nastupiti zabranjena posljedica, ali je olako držao da ona neće nastupiti ili da će je moći spriječiti (svjesni nehat)¹¹ odnosno kada nije svjestan mogućnosti nastupanja zabranjene

⁵ Član 21. KZ FBiH.

⁶ Član 35. stav 1. KZ FBiH.

⁷ Član 35. stav 2. KZ FBiH.

⁸ Član 36. stav 1. KZ FBiH.

⁹ Član 37. stav 1. KZ FBiH.

¹⁰ Član 37. stav 2. KZ FBiH.

¹¹ Član 38. stav 1. KZ FBiH.

Ljiljana FILIPOVIĆ,

PSIHIČKI ODNOS UČINITELJA PREMA DJELU KOD KRIVIČNIH DJELA
KORUPCIJE I ORGANIZIRANOG KRIMINALA U PRAKSI VRHOVNOG SUDA
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE (15-32)

posljedice iako je prema okolnostima i prema svojim osobnim svojstvima bio dužan i mogao biti svjestan te mogućnosti (nesvjesni nehat)¹².

Prema tome, psihički odnos učinitelja prema djelu je element krivnje i ispoljava se kao umišljaj ili nehat (pri čemu određenje nesvjesnog nehata karakterizira upravo odsustvo svijesti i volje učinitelja prema djelu i posljedicama ali i postojanje određenih normativnih elemenata uslijed kojih se djelo može pripisati u krivnju učinitelju – učinitelj je bio dužan i mogao biti svjestan mogućnosti nastupanja zabranjene posljedice).

Kako se, prema načelu krivnje, niko ne može kazniti niti se prema njemu mogu izreći druge krivičnopravne sankcije ako nije kriv za krivično djelo¹³, jasno je da je određeni psihički odnos učinitelja prema djelu uvjet njegovog kažnjavanja ili izricanja mu druge krivičnopravne sankcije.

U sudskoj praksi u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: FBiH), pod utjecajem krivičnopravne teorije, prevladava pak stav da je psihički odnos učinitelja prema djelu element krivičnog djela.¹⁴

Međutim, iako postoje, procesnopravne reperkusije različitog poimanja pojma krivičnog djela u KZ FBiH i u sudskoj praksi ne odražavaju se značajno na obaveze tužitelja pri provođenju istrage i pripremi optužnice niti na obaveze

¹² Član 38. stav 2. KZ FBiH.

¹³ Član 4a. KZ FBiH.

¹⁴ Tako se, na primjer, u Komentaru Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, Beograd, Savremena administracija, 1978. godine, redakcija Nikola Srzentić, navodi da je krivično djelo „delo, odnosno ponašanje čoveka koje je društveno opasno, zakonom određeno po obeležjima kao krivično delo i za koje je učinilac vin, tj. u pogledu kojeg je postupao sa umišljajem ili iz nehata“ (strana 41.). I novija krivičnopravna teorija slijedi ovakva shvatanja, pa, tako, Miloš Babić smatra da se „ocjena o postojanju krivičnog djela ne može zasnivati samo na nevrjednosti i štetnosti djela u objektivnom smislu (datog kroz posljedicu, prouzrokovanu štetu ili opasnost), već i kroz učinioca i njegov subjektivni odnos prema tom djelu“ te da to znači „da ispravno i potpuno određenje krivičnog djela nije moguće bez uključivanja i subjektivne strane djela, tj. psihičkog odnosa učinioca prema svom djelu“ (Babić, M., Komentar Krivičnog zakonika Republike Srpske, Grafomark, Banja Luka, 2021. godina, str.99.). Petar Novoselec i Igor Martinović ističu da „kazneno djelo čine četiri elementa: radnja, biće kaznenog djela, protupravnost i krivnja“ (Novoselec, P., Martinović, I. „Komentar Kaznenog zakona, I. knjiga, Opći dio, Narodne novine, Zagreb, 2019. godina, strana 67. i 68.).

Ljiljana FILIPOVIĆ,

PSIHIČKI ODNOS UČINITELJA PREMA DJELU KOD KRIVIČNIH DJELA
KORUPCIJE I ORGANIZIRANOG KRIMINALA U PRAKSI VRHOVNOG SUDA
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE (15-32)

suda pri provođenju dokaznog postupka na glavnom pretresu, izricanju presude i pismenoj izradi presude.

Bilo da se psihički odnos učinitelja prema djelu smatra elementom krivičnog djela ili elementom krivnje, za oglašavanje optuženog krivim za određeno krivično djelo neophodno je utvrditi da je optuženi, u vrijeme učinjenja djela, imao zakonom traženi psihički odnos prema djelu.

Stoga je tokom postupka potrebno utvrditi činjenice i okolnosti na osnovu kojih se može zaključiti kakav je bio sadržaj svijesti i volje učinitelja. Utvrđivanje sadržaja svijesti i volje učinitelja je činjenično pitanje i sud je u obrazloženju svoje presude dužan potpuno i određeno se izjasniti o utvrđenom sadržaju svijesti i volje učinitelja i navesti razloge za svoja utvrđenja¹⁵. Tumačenje i primjena zakonskih odredaba o umišljaju i nehatu na utvrđene činjenice o sadržaju svijesti i volje optuženog je pravno pitanje. Sud je u obrazloženju presude dužan navesti razloge kojima se rukovodio pri rješavanju pravnih pitanja, a naročito pri utvrđivanju da li postoji krivično djelo i krivnja optuženog¹⁶. Ukoliko presuda nema razloga o odlučnim činjenicama, učinjena je bitna povreda odredaba krivičnog postupka¹⁷.

Slijedom navedenog, u ovom radu je dat kratak osvrt na praksu Vrhovnog suda FBiH u pogledu sadržaja psihičkog odnosa učinitelja prema djelu kod pojedinih krivičnih djela korupcije i krivičnog djela Organizirani kriminal iz člana 342. KZ FBiH, na način njegovog utvrđivanja, te na procesne posljedice propusta da se u činjeničnom opisu djela u izreci presude navedu činjenice i okolnosti iz kojih proizlazi psihički odnos učinitelja prema djelu i da se u obrazloženju presude navedu razlozi činjenične i pravne prirode u pogledu utvrđenog oblika krivnje.

Iako se u nazivu rada govori o psihičkom odnosu učinitelja prema djelu kod krivičnih djela korupcije, u radu je dat prikaz prakse Vrhovnog suda FBiH samo u odnosu na pojedina krivična djela korupcije. Naime, određena krivična djela korupcije su u nadležnosti općinskih sudova pa su kantonalni sudovi a ne Vrhovni sud FBiH drugostepeni sudovi u predmetima koji se odnose na ta krivična djela. Osim toga, tretiranje u ovom radu svih krivičnih djela korupcije

¹⁵ Član 305. stav 7. ZKP FBiH.

¹⁶ Član 305. stav 7. ZKP FBiH.

¹⁷ Član 312. stav 1. tačka k) ZKP FBiH.

Ljiljana FILIPOVIĆ,

PSIHIČKI ODNOS UČINITELJA PREMA DJELU KOD KRIVIČNIH DJELA
KORUPCIJE I ORGANIZIRANOG KRIMINALA U PRAKSI VRHOVNOG SUDA
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE (15-32)

nije nužno za ostvarenje njegovog cilja. Stoga je prikaz prakse Vrhovnog suda FBiH u pogledu psihičkog odnosa učinitelja prema djelu dat u odnosu na krivična djela korupcije koja se najčešće pojavljuju u radu Vrhovnog suda FBiH, pri čemu je određenje krivičnih djela korupcije izvršeno prema Listi koruptivnih krivičnih djela¹⁸.

II. Psihički odnos učinitelja prema djelu kod određenih krivičnih djela korupcije i krivičnog djela Organizirani kriminal iz člana 342. KZ BiH

Kao što je rečeno, uz uračunljivost kao psihičko stanje koje učinitelja čini sposobnim da ima određeni psihički odnos prema svom djelu (i koje podrazumijeva sposobnost učinitelja da shvati ne samo prirodni značaj svog djela nego i njegov društveni značaj), KZ FBiH za uspostavljanje krivnje učinitelja za određeno krivično djelo zahtijeva i utvrđenje određenog psihičkog odnosa učinitelja prema djelu. Da bi učinitelj bio oglašen krivim za krivično djelo, potrebno je da je djelo učinio s umišljajem a, izuzetno, samo kada to zakon izričito propisuje, i da je djelo učinjeno iz nehata.

Ova dva oblika krivnje podrazumijevaju određene psihičke odnose učinitelja prema djelu odnosno određene sadržaje svijesti i volje učinitelja (osim u ranije pomenutom slučaju nesvjesnog nehata). Slijedom shvatanja da uračunljivost podrazumijeva sposobnost učinitelja da shvati i društveni značaj njegovog djela, ni kod umišljaja i svjesnog nehata se svijest o djelu ne zaustavlja na svijesti o stvarnim okolnostima djela nego podrazumijeva i svijest o društvenom značaju tih okolnosti. Kako stvarna obilježja djela mogu biti okolnosti fizičke ili pravne prirode, za svijest o djelu potrebna je svijest o njihovom „ispoljavanju u životnoj realnosti“ ali ne i svijest o zakonskoj kvalifikaciji tih stvarnih okolnosti¹⁹.

Koji je oblik krivnje neophodan da bi se učinitelju određenog krivičnog djela mogla izreći kazna ili druga krivičnopravna sankcija utvrđuje se tumačenjem relevantnih zakonskih odredaba (onih iz općeg dijela KZ FBiH

¹⁸Listu koruptivnih krivičnih djela je usvojilo Visoko sudsko i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine u aprilu 2015. godine. Lista je revidirana 2018. godine.

¹⁹ Tomić, Z., Krivično pravo I, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2008. godina, strana 451.

Ljiljana FILIPOVIĆ,

PSIHIČKI ODNOS UČINITELJA PREMA DJELU KOD KRIVIČNIH DJELA
KORUPCIJE I ORGANIZIRANOG KRIMINALA U PRAKSI VRHOVNOG SUDA
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE (15-32)

kojima su određeni sastavni elementi i oblici krivnje te onih iz posebnog dijela KZ FBiH kojima su propisana krivična djela).

Vrhovni sud FBiH se u svojim odlukama određeno izjašnjavao o potrebnom psihičkom odnosu učinitelja prema djelu kako bi on mogao biti oglašen krivim za određeno krivično djelo.

Kada je u pitanju krivično djelo Zloupotreba položaja ili ovlašćenja iz člana 383. KZ FBiH, Vrhovni sud FBiH je u više svojih odluka ukazao da namjera (pribavljanja sebi ili drugome koristi odnosno nanošenja drugome štete ili teže povrede prava drugoga) kao predstava o cilju koji se želi postići preduzimanjem radnje učinjenja nije element zakonskog bića ovog krivičnog djela²⁰ te da za oglašavanje optuženog krivim za ovo krivično djelo nije potrebno utvrđivati da je radnju učinjenja preduzeo s pomenutom namjerom nego da je dovoljno utvrditi učiniteljevo umišljajno postupanje.

Osim toga, Vrhovni sud FBiH se izričito izjasnio da se ovo krivično djelo može učiniti i sa eventualnim umišljajem: „Kazneno djelo Zloupotreba položaja ili ovlašćenja iz člana 383. stav 2. u vezi sa stavom 1. KZ FBiH, za koje je optuženi B.M. drugostupanjskom presudom oglašen krivim, može se počiniti samo sa umišljajem. Ovaj oblik vinosti kod predmetnog djela traži da je učinitelj svjestan da iskorištava svoj službeni položaj ili ovlasti, prekoračuje granice svoje službene ovlasti ili da ne obavlja svoje službene dužnosti, kao i toga da na taj način za sebe ili drugog pribavlja kakvu korist, drugom nanosi kakvu štetu ili teže povređuje prava drugog (ovo je intelektualna komponenta umišljaja), te da je, i pored te svijesti, htio ili pristao na posljedicu poduzetih radnji (njegova voluntaristička komponenta), koja se ogleda u pribavljanju imovinske koristi sebi ili drugima, nanošenju kakve štete drugom ili u težoj povredi prava drugog.“²¹

Za razliku od krivičnog djela Zloupotreba položaja ili ovlašćenja iz člana 383. KZ FBiH, zakonski element krivičnog djela Pronevjera u službi iz člana 384. KZ FBiH je postupanje s ciljem pribavljanja sebi ili drugome protivpravne imovinske koristi, te se stoga ovo krivično djelo može učiniti samo sa direktnim umišljajem. U odlukama Vrhovnog suda FBiH, koje se

²⁰ Vidjeti, na primjer, presudu Vrhovnog suda FBiH, broj 03 0 K 012674 19 Kžk od 06.03.2020. godine.

²¹ Rješenje Vrhovnog suda FBiH, broj 63 0 K 005009 14 Kžž 2 od 28.03.2017. godine

Ljiljana FILIPOVIĆ,

PSIHIČKI ODNOS UČINITELJA PREMA DJELU KOD KRIVIČNIH DJELA
KORUPCIJE I ORGANIZIRANOG KRIMINALA U PRAKSI VRHOVNOG SUDA
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE (15-32)

odnose na ovo krivično djelo, utvrđivano je ne samo umišljajno postupanje učinitelja u odnosu na radnju učinjenja i druga stvarna obilježja ovog krivičnog djela nego i cilj preduzimanja radnje učinjenja - pribavljanje sebi ili drugome protivpravne imovinske koristi: „Optužena je novac prisvojila sa ciljem da sebi pribavi protivpravnu imovinsku korist, obzirom da optužena u dužem vremenskom periodu, sukcesivno nije polagala novac od pazara.“²²

Vrhovni sud FBiH se u svojoj praksi izjasnio i o sadržaju psihičkog odnosa učinitelja prema djelu kod krivičnog djela Nesavjestan rad u službi iz člana 387. stav 2. KZ FBiH tretirajući, očito, psihički odnos prema djelu kao element krivičnog djela. Naime, u presudi se navodi: „Ispitujući pobijanu presudu povodom žalbe branitelja optužene, a po službenoj dužnosti u smislu člana 321. ZKP FBiH, tj. da li je na štetu optužene povrijeđen krivični zakon, ovaj sud je našao da djelo za koje je optužena oglašena krivom ne sadrži sva zakonom propisana obilježja krivičnog djela Nesavjestan rad u službi iz člana 387. stav 2. u vezi stava 1. KZ FBiH. Naime, prema odredbi člana 300. tačka a) ZKP FBiH, presuda kojom se optuženi oglašava krivim, pored ostalog, mora sadržavati činjenice i okolnosti koje čine obilježja krivičnog djela, kao i one od kojih ovisi primjena određene odredbe krivičnog zakona. Iz navedene zakonske odredbe slijedi da opis krivičnog djela pored objektivnih, mora sadržavati i subjektivne elemente (dakle, činjenice i okolnosti iz kojih proizilazi psihički odnos učinitelja prema djelu za koje se tereti). Subjektivnu stranu bića krivičnog djela Nesavjestan rad u službi iz člana 387. stav 2. u vezi stava 1. KZ FBiH čini umišljaj kada je u pitanju očito nesavjesno postupanje u vršenju dužnosti (na jedan od tri alternativno postavljena načina – povredom zakona, općeg akta ili propuštanjem dužnosti nadzora), dok je u odnosu na težu posljedicu dovoljan i nehat.“²³

Krivično djelo Organizirani kriminal iz člana 342. KZ FBiH takođe se može učiniti samo s umišljajem. On mora obuhvatiti svijest i htijenje učinitelja da je član organizirane grupe ljudi koja djeluje u cilju učinjenja krivičnog djela ili krivičnih djela propisanih u KZ FBiH, za koja se može izreći kazna zatvora preko tri godine, te da djelo čini kao član te grupe kao i svijest učinitelja o djelu koje čini kao član grupe za organizirani kriminal i htijenje učinjenja tog

²² Presuda Vrhovnog suda FBiH, broj 06 0 K 008916 20 Kžk od 05.11.2021. godine

²³ Presuda Vrhovnog suda FBiH, broj 68 0 K 036847 20 Kžž 2 od 01.09.2020. godine

Ljiljana FILIPOVIĆ,

PSIHIČKI ODNOS UČINITELJA PREMA DJELU KOD KRIVIČNIH DJELA
KORUPCIJE I ORGANIZIRANOG KRIMINALA U PRAKSI VRHOVNOG SUDA
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE (15-32)

krivičnog djela (ili i pristajanje ako određeni cilj nije zakonsko obilježje
krivičnog djela učinjenog u sastavu grupe za organizirani kriminal).

Prema tome, umišljajem učinitelja mora biti obuhvaćeno organizirano kriminalno djelovanje i djelo koje se čini u sastavu grupe za organizirani kriminal. Tako se u jednoj od prvih značajnijih odluka Vrhovnog suda FBiH koja se odnosila na, kako se ono tada nazivalo, krivično djelo Zločinačka organizacija iz člana 342. KZ FBiH navodilo: "Kada su u pitanju radnje optuženih M.A.G. kao organizatora zločinačke organizacije, te optuženih M.K., A.K., E.P., M.Č., E.H. i S.Lj. kao njenih članova, koje su oni kako je to opisano u izreci pobijane presude u dijelu koje je ovaj sud prihvatio da su ih učinili postupajući kao saučinitelji (s tim što je optuženi M.A.G. jedno krivično djelo učinio kao podstrekač sa Lj.B. i K.B., jedno krivično djelo takođe u okviru zločinačke organizacije kao izvršitelj, a isto tako i jedno krivično djelo i optuženi E.P. kao njen pripadnik) u realizaciji zločinačkog plana, očigledno je postojanje subjektivne i objektivne veze među njima, što je pravilno prihvatio nižestepeni sud. Ovo dalje znači da su oni kao saučinitelji (naravno u onim radnjama i učinjenjima djela gdje su učestvovali sa drugim optuženima) prema pravilnom utvrđenju iz obrazloženja pobijane presude bili svjesni da zajedno sa drugima optuženima u okviru djela koje preduzimaju ustvari učestvuju u učinjenju krivičnih djela, a da on osobno sa svoje strane preduzima neku konkretnu radnju ili na drugi odlučujući način doprinosi učinjenju krivičnog djela u čemu je uspostavljena njihova objektivna veza. Prvostepeni sud je pravilno uočio i o tome naveo potrebne razloge, da su oni i to optuženi M.A.G. kao organizator zločinačke organizacije, te ostali optuženi kao njeni članovi bilo da su djelovali kao saučinitelji ili su odvojeno preduzimali kriminalne radnje (optuženi E.P. jednu radnju sam kao član zločinačke organizacije, te optuženi M.A.G. kao njen organizator jedno krivično djelo, ali i jedno kao podstrekač) imali kako se to iznosi u obrazloženju pobijane presude ne samo svijest o svome statusu u smislu organizacije i pripadnosti zločinačkoj organizaciji, već i o njezinoj usmjerenosti i ciljevima. Preduzimajući određene radnje ili nešto drugo čime su na odlučujući način doprinosili učinjenju krivičnog djela u realizaciji zločinačkog plana optuženi M.A.G. kao organizator zločinačke organizacije i ostali optuženi kao njeni članovi mogli su predvidjeti nastupanje određenih posljedica u izvršenju krivičnog djela, pri čemu su i htjeli njihovo nastupanje, što znači da su postupali sa direktnim umišljajem. S obzirom na sve naprijed

Ljiljana FILIPOVIĆ,

PSIHIČKI ODNOS UČINITELJA PREMA DJELU KOD KRIVIČNIH DJELA
KORUPCIJE I ORGANIZIRANOG KRIMINALA U PRAKSI VRHOVNOG SUDA
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE (15-32)

izloženo ovaj sud nalazi, da se suprotni žalbeni prigovori optuženih M.A.G. , M.K., A.K., E.P., M.Č., E.H. i S.Lj ukazuju kao neosnovani.“²⁴

Osim sadržajem psihičkog odnosa učinitelja prema djelu, Vrhovni sud FBiH se u svojim odlukama bavio i načinom utvrđivanja tog odnosa odnosno na kojim činjenicama i okolnostima se može zasnivati zaključak suda o njegovoj sadržini i obliku krivnje. Tako, u jednoj odluci, Vrhovni sud FBiH je zaključio: „Da su oboje optuženih bili u potpunosti svjesni svoga djela i htjeli njegovo učinjenje, ovaj sud je zaključio na temelju prirode i trajanja radnji za koje su oglašeni krivim (optuženi B.Dž. za sebe zatražio isplatu novčanog iznosa od 80.000,00 KM, uvjetujući takvom isplatom odustajanje od prigovora koje je „B.“ d.o.o. ... izjavio u postupku javne nabavke, a zatim optužena A.Ku., u dogovoru sa njim, s ciljem realizacije takve isplate, sastavila nacrt fiktivnog ugovora i poslala ga As.K., dok su pregovori s tim u vezi trajali više dana), pri čemu su oboje optuženih čitavo vrijeme bili u međusobnoj komunikaciji i koordinirali aktivnosti u vezi toga, kako to proizilazi iz izvedenih dokaza. Da su optuženi bili svjesni da preduzetim radnjama iskorištavaju svoje ovlasti u privrednom društvu „B.“ d.o.o. radi pribavljanja sebi (optuženi B.Dž.), odnosno drugom (optužena A.Ku.) imovinske koristi u iznosu navedenom u izreci ove presude, proizilazi i iz utvrđene činjenice da oni stvarnu svrhu isplate traženog novčanog iznosa od „R.“ d.o.o. ... nastoje prikriti fiktivnim ugovorom o kupoprodaji bušilice, koji, prema utvrđenom činjeničnom stanju, ne bi bio stvarno izvršen, nego bi samo poslužio kao osnov za prebacivanje traženog novčanog iznosa optuženom od strane „R.“ d.o.o. ... putem bankovnog računa, što ukazuje da su sve te radnje preduzimali ne u interesu pravne osobe u kojoj su obavljali navedene funkcije, nego za osobni interes optuženog B.Dž. Navedene okolnosti potvrđuju kako postojanje svijesti optuženih da radnjama koje su preduzeli iskorištavaju svoja ovlaštenja u privrednom društvu „B.“ d.o.o. ..., radi pribavljanja koristi navedene u izreci presude optuženom B.Dž., tako i njihove volje u vidu htijenja takve posljedice, što uostalom odgovara postojanju specifične namjere koja je dokazana kod optuženih (a što prevazilazi ono što je prema zakonskoj dispoziciji nužno za postojanje ovog krivičnog djela za koje je dovoljan umišljaj), a to je da iskorištavanjem svojih ovlaštenja u privrednom društvu „B.“ d.o.o. ... pribave osobnu korist za optuženog B.Dž. Postojanje takve volje kod optuženih proizilazi iz utvrđenih činjenica da je optuženi B.Dž., na način opisan u izreci presude, zatražio isplatu novca njemu osobno, a optužena

²⁴ Presuda Vrhovnog suda FBiH, broj 09 0 K 001427 Kž 11 od 22.04.2010. godine

Ljiljana FILIPOVIĆ,

PSIHIČKI ODNOS UČINITELJA PREMA DJELU KOD KRIVIČNIH DJELA
KORUPCIJE I ORGANIZIRANOG KRIMINALA U PRAKSI VRHOVNOG SUDA
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE (15-32)

A.Ku., svjesno i u dogovoru sa njim, preduzela radnje opisane u izreci presude kako bi omogućila realizaciju isplate traženog novčanog iznosa optuženom B.DŽ. Iz navedenog slijedi da su oboje optuženih postupali sa direktnim umišljajem pri učinjenju predmetnog krivičnog djela.”²⁵

Ovakva praksa Vrhovnog suda FBiH u pogledu načina utvrđivanja psihičkog odnosa učinitelja prema djelu kod krivičnih djela korupcije i krivičnog djela Organizirani kriminal iz člana 342. KZ FBiH, u skladu je s praksom ovog suda u pogledu utvrđivanja psihičkog odnosa učinitelja prema djelu i kod drugih krivičnih djela.

Osim toga, ona je u skladu i sa odredbama značajnih međunarodnih dokumenata koji se odnose na krivična djela korupcije i krivična djela organiziranog kriminala. Tako se u Konvenciji Ujedinjenih naroda protiv korupcije²⁶ navodi da se, u skladu s tom Konvencijom, znanje, namjera ili svrha kao element krivičnog djela mogu zaključiti na osnovu objektivnih činjeničnih okolnosti (član 28.) a u Konvenciji Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala²⁷ da se o postojanju saznanja, namjere, svrhe ili dogovora može zaključiti na osnovu objektivnih činjeničnih okolnosti (član 5. stav 2.)

III. Psihički odnos učinitelja prema djelu kao obavezan element činjeničnog opisa djela u izreci presude i obavezan sadržaj obrazloženja presude

Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine²⁸ (u daljem tekstu: ZKP FBiH) propisuje da će u presudi kojom se optuženi oglašava krivim sud navesti činjenice i okolnosti koje čine obilježja krivičnog djela ali

²⁵ Presuda Vrhovnog suda FBiH, broj 03 0 K 012674 19 KžK od 06.03.2020. godine

²⁶ Konvencija Ujedinjenih naroda protiv korupcije stupila je na snagu 14.12.2005. godine, a, u odnosu na Bosnu i Hercegovinu, 26.10.2006. godine (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, Međunarodni ugovori, broj 05/2006).

²⁷ Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala stupila je na snagu u međunarodnom i unutrašnjem smislu 29.09.2003. godine, (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 03/2002).

²⁸ Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH, broj 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13, 59/14, 74/20).

Ljiljana FILIPOVIĆ,

PSIHIČKI ODNOS UČINITELJA PREMA DJELU KOD KRIVIČNIH DJELA
KORUPCIJE I ORGANIZIRANOG KRIMINALA U PRAKSI VRHOVNOG SUDA
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE (15-32)

i one od kojih ovisi primjena određene odredbe krivičnog zakona.²⁹ Stoga, neovisno od toga da li se psihički odnos prema djelu tretira kao element krivičnog djela (koji stav prevladava u sudskoj praksi) ili kao element krivnje bez koje se ne može izreći krivičnopravna sankcija (kako to KZ FBiH određuje) pa, prema tome, od kojeg ovisi primjena odredbi KZ FBiH o krivnji i krivičnopravnim sankcijama, činjenični opis djela u izreci presude mora sadržavati činjenice i okolnosti iz kojih proizlazi psihički odnos učinitelja prema djelu.

Kako je sud pri donošenju presude vezan za optužbu jer se presuda može odnositi samo na osobu koja je optužena i samo na djelo koje je predmet optužbe sadržane u potvrđenoj odnosno na glavnom pretresu izmijenjenoj optužnici³⁰, činjenični opis djela u optužnici mora sadržavati činjenice i okolnosti iz kojih proizlazi psihički odnos optuženog prema djelu.³¹

O posljedicama propusta da se u činjeničnom opisu djela u optužnici odnosno presudi kojom se optuženi oglašava krivim navedu činjenice i okolnosti iz kojih proizlazi psihički odnos učinitelja prema djelu, Vrhovni sud FBiH se izjasnio u više svojih odluka.

Tako je, utvrdivši, najprije, da u optužnici nije navedeno koje je to svoje ovlasti optuženi kao direktor "XY" podružnica Z., iskoristio i na koji način, a da je to bilo suprotno interesima i zadacima „XY“, Vrhovni sud FBiH je u svojoj presudi naveo: „Pored naprijed navedenog, krivično djelo Zloupotreba položaja ili ovlašćenja iz člana 383. stav 1. KZ FBiH, može se učiniti samo sa umišljajem, direktnim ili eventualnim. Stoga je potrebno da je učinilac, u konkretnom slučaju optuženi, s obzirom na opis radnji za koje se tereti izmijenjenom optužnicom, u vrijeme njihovog preduzimanja bio svjestan da iskorištava svoj službeni položaj, kao i toga da na taj način za sebe ili drugog pribavlja kakvu korist, drugom nanosi kakvu štetu ili teže povređuje prava drugog, te da je, i pored te svijesti, htio ili pristao na posljedicu poduzetih radnji, koja se ogleda u pribavljanju kakve koristi sebi ili drugima, nanošenju kakve štete drugom ili u teškoj povredi prava drugog. Da bi djelo postojalo ova njegova subjektivna strana treba biti sadržana u optužnom aktu.

²⁹ Član 300. stav 1. točka a) ZKP FBiH.

³⁰ Član 295. stav 1. ZKP FBiH.

³¹ Član 242. stav 1. tačka c) ZKP FBiH.

Ljiljana FILIPOVIĆ,

PSIHIČKI ODNOS UČINITELJA PREMA DJELU KOD KRIVIČNIH DJELA
KORUPCIJE I ORGANIZIRANOG KRIMINALA U PRAKSI VRHOVNOG SUDA
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE (15-32)

Međutim, činjenični opis djela u optužnici ne sadrži činjenice i okolnosti iz kojih proizilazi psihički tj. subjektivni odnos optuženog B.Z. prema krivičnom djelu, tj. da je optuženi iskoristio svoj službeni položaj da sebi ili drugom pribavi kakvu korist, drugome nanese štetu ili teže povrijedi prava drugoga, ili da je bar pristao na tu mogućnost.

Kako, dakle, činjenični opis ovog krivičnog djela u optužnici, ne sadrži činjenice i okolnosti iz kojih proizilazi subjektivni odnos optuženog prema djelu, on ne sadrži sva zakonska obilježja krivičnog djela Zloupotreba položaja ili ovlašćenja iz člana 383. stav 1. KZ FBiH.

Iz naprijed navedenih razloga, ovaj sud je odlučio kao u izreci presude, pa je na osnovu člana 299. tačka a) ZKP FBiH oslobodio optuženog od optužbe za krivično djelo koje mu se izmijenjenom optužnicom stavlja na teret, jer djelo za koje se optužuje (onako kako je opisano u optužnici) zakonom nije propisano kao krivično djelo.³²

Polazeći od odredbe ZKP FBiH o obaveznoj sadržini izreke presude kojom se optuženi oglašava krivim, Vrhovni sud FBiH je u ranijoj pomenutoj odluci u kojoj se izjašnjavao o psihičkom odnosu učinitelja prema djelu kod krivičnog djela Nesavjestan rad u službi iz člana 387. stav 2. u vezi sa stavom 1. KZ FBiH, tretirajući psihički odnos učinitelja prema djelu kao element krivičnog djela, zaključio da činjenični opis djela u izreci presude na sadrži činjenice i okolnosti iz kojih proizilazi psihički odnos optužene prema djelu, te optuženu oslobodio od optužbe za krivično djelo za koje se optuživala jer to djelo nije zakonom propisano kao krivično djelo³³, uz slijedeće obrazloženje: „Primjenjujući navedeno tumačenje na konkretan slučaj, ovaj sud nalazi da u opisanoj činjeničnoj strukturi krivičnog djela Nesavjestan rad u službi iz člana 387. stav 2. u vezi stava 1. KZ FBiH, za koje je optužena oglašena krivom prvostepenom presudom, pored objektivne, nije sadržana i njegova subjektivna komponenta. Tako iz izreke proizilazi da je optužena oglašena krivom da je: „Kao službena osoba u svojstvu direktora Turističke zajednice XY, tijekom 11. i 12. mjeseca 2012. godine očito nesavjesno postupila u obavljanju službene dužnosti, tako što nije postupila po Odluci o usvajanju programa raspodjele sredstava ..., kao i Nalogu Federalnog ministarstva ... i Federalnog ministarstva ... kojim je naloženo Turističkoj zajednici ... da u

³² Presuda Vrhovnog suda FBiH, broj 04 0 K 006405 19 Kžk od 23.10.2020. godine

³³ Član 299. tačka a) ZKP FBiH.

Ljiljana FILIPOVIĆ,

PSIHIČKI ODNOS UČINITELJA PREMA DJELU KOD KRIVIČNIH DJELA
KORUPCIJE I ORGANIZIRANOG KRIMINALA U PRAKSI VRHOVNOG SUDA
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE (15-32)

roku od 15 dana izvrši uplatu 18.000,00 KM, poduzeću „L“ d.o.o. ... te nije uplatila navedeni iznos novca ... nanijevši mu tako štetu u naprijed navedenom iznosu“. Očigledno je da u ovako datom opisu djela nisu navedene činjenice i okolnosti iz kojih bi proizlazilo da optužena postupa umišljajno (zbog čega, po logici stvari, nije vidljivo ni to o kojem obliku umišljaja se radi) kada je u pitanju nepostupanje po općem aktu koje joj se stavlja na teret, niti je vidljiv njen psihički odnos prema opisanoj posljedici. Ovakav opis je nužno morao biti inkorporiran u činjeničnoj osnovi kako dispozitiva optužnice, tako i izreke pobijane presude, da bi optužena bila oglašena krivom za predmetno krivično djelo.³⁴ Utvrdivši da činjenični opis djela u optužnici nije sadržavao ni činjenice i okolnosti iz kojih je proizlazilo „očito nesavjesno postupanje“ optužene, Vrhovni sud FBiH je zaključio: „Kako su u konkretnom slučaju u opisu krivičnog djela sadržanog u izreci pobijane presude izostali bitni elementi krivičnog djela Nesavjestan rad u službi iz člana 387. stav 2. u vezi stava 1. KZ FBiH (nije naznačen psihički odnos optužene prema djelu, niti činjenice i okolnosti iz kojih proizilazi da je postupanje optužene bilo očito nesavjesno), prvostepeni sud je povrijedio krivični zakon na štetu optužene (jer djelo za koje je prvostepenom presudom optužena oglašena krivom nije krivično djelo). Istovremeno ovaj sud je ustanovio da iz predmetnog činjeničnog opisa ne proizilaze obilježja ni nekog drugog krivičnog djela propisanog u KZ FBiH. Iz tih razloga, a na osnovu člana 329. stav 1. ZKP FBiH ovaj sud je preinačio pobijanu presudu tako što je, primjenom odredbe člana 299. tačka a) ZKP FBiH, optuženu S.J. oslobodio od optužbe da je radnjama za koje je izrekom pobijane presude bila oglašena krivom učinila krivično djelo Nesavjestan rad u službi iz člana 387. stav 2. u vezi stava 1. KZ FBiH.“³⁵

Takođe, ZKP FBiH obavezuje sud da u obrazloženju svoje presude, između ostalog, određeno i potpuno navede koje činjenice i iz kojih razloga uzima kao dokazane odnosno nedokazane, te kojim se razlozima rukovodio pri rješavanju pravnih pitanja, a naročito pri utvrđivanju da li postoji krivično djelo i krivična odgovornost optuženog.³⁶ Ukoliko obrazloženje presude ne sadrži razloge o ovim činjeničnim i pravnim pitanjima, presuda nema razloga

³⁴ Presuda Vrhovnog suda FBiH, broj 68 0 K 036847 20 Kžž 2 od 01.09.2020. godine.

³⁵ Isto.

³⁶ Član 305. stav 7. ZKP FBiH.

Ljiljana FILIPOVIĆ,

PSIHIČKI ODNOS UČINITELJA PREMA DJELU KOD KRIVIČNIH DJELA
KORUPCIJE I ORGANIZIRANOG KRIMINALA U PRAKSI VRHOVNOG SUDA
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE (15-32)

o odlučnim činjenicama te je time učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka.³⁷

Slijedom navedene zakonske odredbe, u obrazloženju presude kojom se optuženi oglašava krivim moraju biti potpuno i određeno navedene utvrđene činjenice i okolnosti koje predstavljaju sadržaj psihičkog odnosa učinitelja prema djelu te razlozi za zaključak suda da utvrđene činjenice ukazuju na određeni oblik krivnje. U nedostatku takvih razloga, postojaće bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 1. tačka k) ZKP FBiH. Vrhovni sud FBiH je utvrdio nedostatak razloga o odlučnim činjenicama i konstatirao da je učinjena navedena bitna povreda odredaba krivičnog postupka kada je prvostepeni sud postojanje umišljaja obrazložio paušalnom konstatacijom da je optuženi u vrijeme učinjenja djela bio svjestan svoje radnje i htio njeno izvršenje: „U obrazloženju osporene presude se, dakle, zaključak da je optuženi djelo za koje je oglašen krivim poduzeo sa direktnim umišljajem „pokriva“ u osnovi paušalnom konstatacijom da je on u vrijeme njegovog počinjenja bio svjestan svoje radnje i htio njeno izvršenje. Nejasno je iz kojih to činjenica i okolnosti drugostupanjski sud izvodi zaključak o svijesti optuženog da iskorištava svoj službeni položaj i o tome da na taj način drugom ... pribavlja imovinsku korist, odnosno iz kojih to dokaza proizlazi da optuženi iskorištavanjem svog službenog položaja želi drugom osigurati ostvarenje imovinske koristi. U danim su okolnostima i intelektualna i volontaristička komponenta izravne namjere, odnosno direktnog umišljaja, s kojim oblikom vinosti je po nalaženju drugostupanjskog suda djelo počinjeno, suštinski ostali bez odgovarajućeg obrazloženja. Ovo je odlučna činjenica (pitanje postojanja ili nepostojanja umišljaja na strani optuženog, odnosno o kojem njegovom obliku se radi ako isti postoji), a o toj činjenici pobijana presuda očigledno ne sadrži razloge – bitna povreda odredaba kaznenog postupka iz člana 312. stav 1. tačka k) ZKP FBiH. Na postojanje ove bitne povrede je ukazano u žalbi branitelja optuženog ...“.³⁸

Već je ranije navedeno da je stav Vrhovnog suda FBiH da se zaključak suda o sadržaju psihičkog odnosa optuženog prema djelu i obliku krivnje može zasnovati na objektivnim okolnostima odnosno na osnovu preduzete radnje ali je i u tom slučaju sud dužan u obrazloženju presude da se određeno izjasni o

³⁷ Član 312. stav 1. tačka k) ZKP FBiH.

³⁸ Rješenje Vrhovnog suda FBiH, broj 63 0 K 005009 14 Kžž 2 od 28.03.2017. godine.

Ljiljana FILIPOVIĆ,

PSIHIČKI ODNOS UČINITELJA PREMA DJELU KOD KRIVIČNIH DJELA
KORUPCIJE I ORGANIZIRANOG KRIMINALA U PRAKSI VRHOVNOG SUDA
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE (15-32)

sadržaju te radnje i onome što iz tog sadržaja upućuje na određeni zaključak u pogledu psihičkog odnosa učinitelja prema djelu. U protivnom, presuda nema razloga o odlučnim činjenicama i učinjena je bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 1. tačka k) ZKP FBiH. Tako je Vrhovni sud FBiH u svojoj odluci zaključio: „O umišljaju navedenih optuženika prvostupanjski sud se u pobijanoj presudi (poslije konstatacije da je prethodni dogovor i stvarna namjera optuženih bila usmjerena na sticanje imovinske koristi i da to proizlazi iz objektivnih okolnosti počinjenja kaznenog djela) izjašnjava na način da zaključuje kako „Prednje navedeno, priroda radnji koje su poduzeli optuženi kao i sam način izvršenja djela je pokazatelj da su optuženi bili svjesni svojih radnji, svih zakonskih obilježja krivičnog djela, te da su htjeli njegovo izvršenje, što znači da su prilikom izvršenja krivičnog djela postupali sa direktnim umišljajem zbog čega su krivi, dok nije bilo naznaka o postojanju okolnosti koje bi ukazivale na neki od zakonskih osnova koji isključuju krivicu.“ Iako priroda radnji i način na koji je kazneno djelo izvršeno imaju značaja za ocjenu psihičkog odnosa optuženih prema djelu koje čine, pozivanje suda samo na te okolnosti, bez konkretizacije u čemu se oni ogledaju, nije dovoljno za određivanje s kojim umišljajnim oblikom su konkretne kaznenopravne radnje poduzete. U ovom smislu valja istaći da u obrazloženju pobijane presude nisu navedeni jasni i određeni razlozi za ocjenu prvostupanjskog suda da „priroda radnji koje su poduzeli optuženi kao i sam način izvršenja djela je pokazatelj da su optuženi“ ... „prilikom izvršenja krivičnog djela postupali sa direktnim umišljajem“. Na ovaj propust je određeno ukazano u žalbama branitelja ranije navedenih optuženika na način da je istaknuto da umišljajno postupanje kod kaznenog djela zloupotrebe, „podrazumijeva da je počinitelj svjestan da iskorištava svoj službeni položaj ili ovlasti, prekoračuje granice svoje službene ovlasti ili da ne obavlja svoju službenu dužnost, kao i toga da na taj način za sebe ili drugog pribavlja kakvu korist, drugom nanosi štetu ili teže povrjeđuje prava drugog (intelektualna komponenta), te da je i pored te svijesti htio ili barem pristao na posljedice poduzetih radnji (voluntaristička komponenta), koja se ogleda u pribavljanju imovinske koristi sebi ili drugom, nanošenju štete drugom ili težoj povredi prava drugog.“³⁹

³⁹ Rješenje Vrhovnog suda FBiH, broj 09 0 K 019389 21 Kž 17 od 09.11.2021. godine.

IV. Zaključak

Budući da je zakonom zahtijevani psihički odnos učinitelja prema djelu uvjet za njegovo oglašavanje krivim za određeno krivično djelo korupcije i krivično djelo Organizirani kriminal iz člana 342. KZ FBiH, te da činjenični opis djela u presudi mora sadržavati činjenice i okolnosti od kojih ovisi primjena odredaba krivičnog zakona o krivnji i krivičnopravnim sankcijama, činjenični opis djela u izreci presude mora sadržavati činjenice i okolnosti iz kojih proizlazi psihički odnos učinitelja prema djelu. Odredbe ZKP FBiH o vezanosti presude za optužbu nameću obavezu takvog sadržaja činjeničnog opisa djela i u optužnici.

Tokom krivičnog postupka neophodno je utvrditi činjenice i okolnosti na osnovu kojih se može zaključiti kakav je bio sadržaj svijesti i volje učinitelja. Utvrđivanje sadržaja svijesti i volje učinitelja je činjenično pitanje. Sud je u obrazloženju presude dužan potpuno i određeno se izjasniti o utvrđenom sadržaju svijesti i volje učinitelja i navesti razloge za svoja utvrđenja tj. navesti na osnovu kojih dokaza ih je utvrdio.

Sadržaj svijesti i volje optuženog može se utvrđivati na osnovu objektivnih okolnosti ponašanja optužene osobe. U obrazloženju presude je nužno navesti konkretne razloge zašto te objektivne okolnosti ukazuju na određeni sadržaj psihičkog odnosa učinitelja prema djelu.

Tumačenje i primjena zakonskih odredaba o umišljaju i nehatu na utvrđene činjenice o sadržaju svijesti i volje optuženog je pravno pitanje. Sud je u obrazloženju presude dužan navesti razloge kojima se rukovodio pri rješavanju pravnih pitanja, a naročito pri utvrđivanju da li postoji krivično djelo i krivnja optuženog.

Ukoliko presuda nema razloga o odlučnim činjenicama, učinjena je bitna povreda odredaba krivičnog postupka.⁴⁰

Budući da se prvostepena presuda ukida ukoliko se u žalbenom postupku utvrdi da je učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka na koju se ukazivalo žalbom, nužna je posvećenost tužitelja (pri sastavljanju optužnice) i

⁴⁰ Član 312. stav 1. točka k) ZKP FBiH.

Ljiljana FILIPOVIĆ,

PSIHIČKI ODNOS UČINITELJA PREMA DJELU KOD KRIVIČNIH DJELA
KORUPCIJE I ORGANIZIRANOG KRIMINALA U PRAKSI VRHOVNOG SUDA
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE (15-32)

suda (pri izricanju i obrazlaganju presude) identifikaciji činjenica i okolnosti relevantnih za utvrđivanje sadržaja svijesti i volje optuženog i njihovom adekvatnom uvođenju u činjenični opis djela u optužnici i presudi te iznošenju odgovarajućih razloga (činjeničnih i pravnih) u vezi njih u obrazloženju presude.

Poteškoće pri ispunjenju tih obaveza koje su uočene u aktuelnoj sudskoj praksi, ukazuju na potrebu odgovarajuće obuke sudija i tužitelja radi ovladavanja teorijskim znanjima nužnim za razumijevanje psihičkog odnosa prema djelu kao uvjeta za oglašavanje optuženog krivim za odnosno krivično djelo ali i vještinama sastavljanja činjeničnih opisa djela u optužnici i izreci presude i obrazloženja presude.

I na kraju, ovaj kratki pregled prakse Vrhovnog suda FBiH u vezi sa psihičkim odnosom učinitelja prema djelu kod pojedinih krivičnih djela korupcije i krivičnog djela Organizirani kriminal iz člana 342. KZ FBiH pokazuje neusaglašenost prevladavajućeg stava u sudskoj praksi i pozitivnog zakonskog uređenja o elementima opšteg pojma krivičnog djela budući da, suprotno odnosnoj odredbi u KZ FBiH, u sudskoj praksi se psihički odnos prema djelu uglavnom tretira kao element opšteg pojma krivičnog djela. To je svakako još jedan razlog za preispitivanje postojećeg zakonskog uređenja osnovnih instituta krivičnog prava – krivično djelo i krivnja.